

Dr. Kenan Aslanlı*

(AYBÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi)

İsrail-İran Savaşı'nın Enerji Boyutu

13 Haziran 2025 tarihinde İsrail, İran'ın askeri noktalarına, nükleer tesislerine ve askeri-siyasi elitlerin yaşadığı sivil alanlara uzun süredir beklenen saldırıları başlattı. İran bu saldırılara uzun menzilli füzelerle ve dronlarla karşılık verdi. Ortadoğu, uzun süre bölgesel ve küresel düzeyde yankıları devam edecek olan yıkıcı bir savaşa sahne olmaya başladı. İran'ın petrol ve doğal gaz rezervleri ve jeostratejik konumu gereği, aynı zamanda İsrail'in doğal gaz endüstrisinin komşu ülkelerin arz güvenliği açısından geldiği nokta itibarıyla küresel enerji piyasası yaşanan savaşa fiyatlanmalarda yaşanan hareketlilik ve risk algıları üzerinden tepki verdi.

1. İran'ın Petrol ve Doğal Gaz Rezervleri, Üretimi, İhracatı

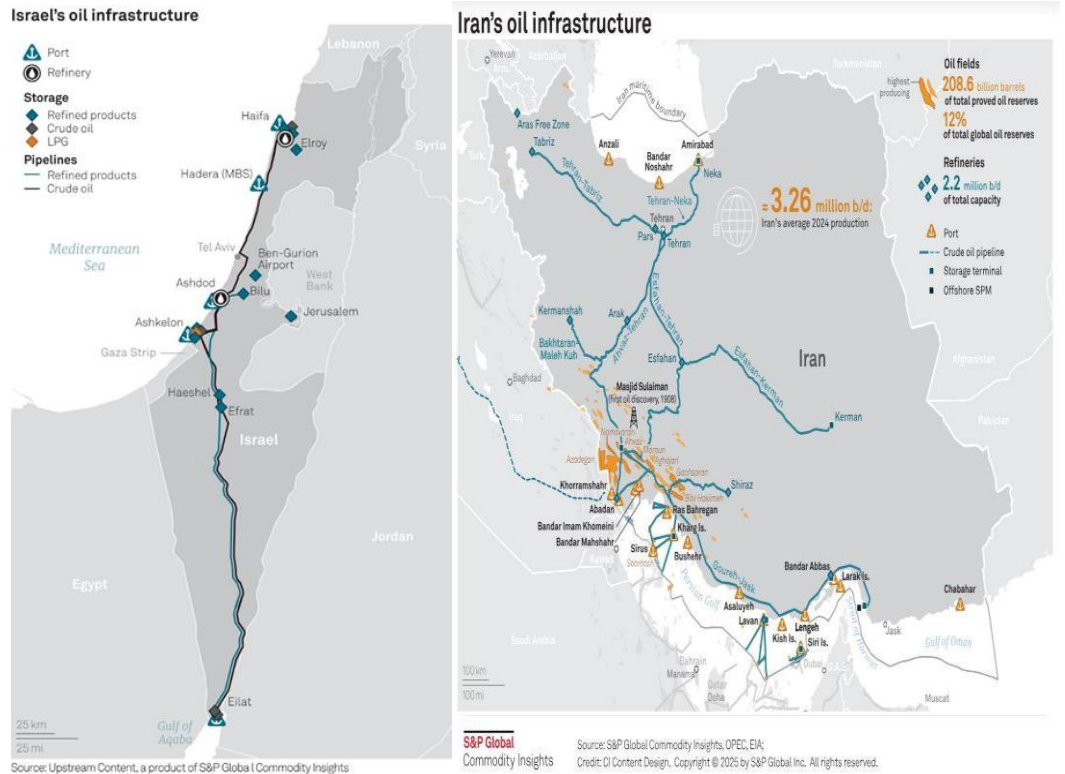
İran sahip olduğu yaklaşık 160 milyar varil kanıtlanmış petrol rezervi ile dünyada Venezüella, Suudi Arabistan ve Kanada'dan sonra 4. ülkedir. Küresel ölçekte kanıtlanmış petrol rezervinin %9'una sahip olan İran'ın bu rezervleri şimdiki üretim temposu devam ederse 140 yıl yetecek kadardır.¹ İran tüm Ortadoğu bölgesinde kanıtlanmış petrol rezervlerinin %20'sine sahiptir. İran toplam ham petrol, gaz kondensatları ve doğal gaz sıvıları (*natural gas liquids*) üretimine göre

¹ Energy Institute. Statistical Review of World Energy Data 2024. <https://www.energyinst.org/statistical-review/resources-and-data-downloads>

2023 yılında dünyada ABD, Suudi Arabistan, Rusya ve Kanada'dan sonra 5. ülke olmuştur. 2023 yılı verilerine göre İran'ın toplam ham petrol, gaz kondensatları ve doğal gaz sıvıları üretimi günlük 4,7 milyon varil olmakla dünya üretiminin yaklaşık %5'ini temin etmiştir. İran'ın petrol üretimi Ortadoğu bölgesinde üretilen petrolün %15'ini oluşturdu. Sadece ham petrol üretimi ise Mayıs 2025'de 3,3 milyon varile ulaşmıştır; OPEC üyeleri arasında Suudi Arabistan ve Irak'tan sonra 3. en büyük ham petrol üreticisi olmuştur.² Ham petrol ihracatı ise savaştan önce ABD yaptırımlarına rağmen günlük 1,5 milyon varile ulaşmıştır.³ İran'ın petrol ihracatı Basra Körfezi havzasında Kharg adasında bulunan petrol terminalinden başlamakla ve Hürmüz Boğazı'ndan geçmekle çoğunlukla Çin'e gitmektedir.

İran 32 trilyon metreküp kantılanmış gaz rezervi ile dünyadaki toplam rezervlerin %17'sine sahiptir ve rezervlerin hacmine göre Rusya'dan sonra ikincidir. Şimdiki üretim sabit kalırsa 128 yıl yetecek kadar gaz rezervinin yer altından çıkarılması ve ya üretiminde de İran dünyada ABD ve Rusya'dan sonra 3. ülkedir. Ama İran'ın içinde artan doğal gaz tüketimi onun gaz ihracatı kapasitesini sınırlandırmaktadır. Buna rağmen İran, Türkiye, Irak ve Ermenistan gibi komşu ülkelere doğal gaz ihracatı yapmaktadır. Görüldüğü üzere İran petrol ve gaz rezervleri açısından küresel ölçekte öneme sahip ülkedir. Ama ülkenin küresel enerji piyasasına etkisi bununla sınırlı değildir. İran coğrafi konumu gereği dünyada toplam günlük petrol ticaretinin %20'sinin ve LNG ihracatının %21'inin geçtiği Hürmüz Boğazı'nı kapatmak ve ya denizaltı mayınlarla tam olarak istikrarsızlaştırmak imkanına sahiptir.

Harita 1. İran ve İsrail'in Kritik Enerji Altyapısı

Kaynak: <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/commodities/oil>

2. Savaşın İran'ın Enerji Sektörüne Etkileri

İsrail saldırılarının ilk günlerinde Tahran'daki Şahrân petrol deposu ile başkentün güneyindeki Şehr-i Rey petrol rafinerisine, ülkenin güney batısında Buşehr eyaletinde Güney Pars deniz gaz

² OPEC Monthly Oil Market Report (MOMR). June 2025. <https://www.opec.org/monthly-oil-market-report.html>

³ İran-İsrail Çatışması. Bölgesel ve Küresel Boyutlar. İRAM Raporu. Haziran 2025. <https://www.iramcenter.org/iran-israil-catismasi-bolgesel-ve-kuresel-boyutlar-2645>

sahasının 14. üretim fazının kritik tesislerine, Buşehr'de bulunan Fecr-i Cam gaz rafinerisine saldırdı.⁴ Güney Pars doğal gaz sahası Katar tarafına düşen kısmı ile birlikte dünyanın en büyük gaz sahası olmakla birlikte oradan çıkarılan gazın işletildiği rafineriye saldırı İranlı tüketicilere yönelik elektrik ve doğal gaz arzını riske atmaktadır. İsrail saldırılarına ve ardından ABD'nin 21 Haziran 2025'de Fordo, Natanz ve İsfahan nükleer tesislerine yönelik düzenlediği ciddi saldırısına misilleme sinyali gibi İran Parlamentosu, stratejik öneme sahip Hürmüz Boğazı'nın kapatılmasına desteğini ifade etti. Ama bu stratejik konuda nihai karar Yüksek Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından verilecektir.

3. İsrail'in Doğal Gaz Rezervleri, Üretimi, İhracatı ve Savaşın Etkileri

İsrail'in kayda değer petrol rezervi bulunmuyor, aynı zamanda ülkenin doğal gaz rezervleri de 0,6 trilyon metreküp olarak değerlendirilmektedir (küresel kanıtlanmış rezervlerin sadece %0,3'ü). Bu ülkenin gaz üretimi ise 2013-2023 yıllarında %14,5 artışla 2023 yılında 23,5 milyar metreküpe ulaşmıştır. Doğal gaz üretiminin 10 yıllık artış hızına göre İsrail, dünyada ve Ortadoğu bölgesinde birinci olmuştur. Üretimin kısıtlı olmasına rağmen iç tüketimin de büyük olmaması İsrail'in elinde bulunan fazla gazı Mısır ve Ürdün'e ihraç etmesine imkan sağladı. Sonuçta, İsrail 2024 yılında Mısır ve Ürdün'e 13,2 milyar metreküp gaz ihraç etti ve özellikle Mısır için İsrail gazının önemi yüksektir.⁵

Savaşın ilk gününden itibaren İsrail Enerji Bakanlığı güvenlik riskleri nedeniyle Leviathan ve Kariş gaz sahalarında üretimi durdurmak kararı aldı. İsrail aynı zamanda Ürdün ve Mısır'a doğal gaz sevkiyatını geçici olarak durdurdu. Ama İsrail'in Tamar gaz sahasından iç gaz piyasasına gaz arzı devam etti ve elektrik sektöründe ciddi sorun yaşanmadı. Mısır bu süreçleri ön görerek bu olayların hemen öncesinde Körfez ve Batılı ülkelerin şirketleriyle sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ithalatı anlaşması imzalayacağını açıkladı. 20 Haziran 2025'de İsrail tarafı Leviathan ve Kariş gaz sahalarında üretimi başlatmasa da stoklarındaki ihtiyaç fazlası gazın Mısır ve Ürdün'e ihracına başlatıldığını duyurdu. İran misilleme saldırılarında doğrudan İsrail'in gaz sahalarına ve doğal gaz boru hatlarına saldırılar yapmasa da, özellikle Hayfa şehrindeki petrol rafinerisi ve liman altyapısına saldırılar düzenledi.

4. Enerji Piyasasının Tepkileri

İsrail-İran aksında yaşananların enerji piyasasında ciddi yansımaları oldu. 13 Haziran günü ve akabinde Brent petrol fiyatları kısa sürede %14 yükselerek varil başına 78 doları aşmış ve bu, Rusya-Ukrayna savaşının başladığı Şubat 2022'den bu yana kaydedilen en yüksek günlük artış olmuştur.⁶ Oysa önceki haftalarda küresel piyasalarda petrol fiyatı varil başına 60 dolara kadar geriledi ve bunun ABD Başkanı Trump'ın politikası doğrultusunda bir fiyatlama olduğu sıklıkla vurgulanıyordu. Avrupa merkezli deniz taşımacılığı şirketleri Kızıldeniz ve Aden Körfezi'nde de saldırı risklerine karşı risk primini yükseltti. Bazı petrol taşıyıcı şirketler Hürmüz Boğazı'nı riskli görüp alternatif çözümler aramaya başladılar. Yakıt dolu büyük tonajlı tanker gemileri Hürmüz Boğazı'nın doğusunda veya batısında bekleme pozisyonu aldılar veya farklı güzergah kullanılmak üzere yön değiştirdiler. Petrol ve doğal gaz tüccarları 2025 yılı enerji fiyatları ön görüşünü yukarı doğru revize etmeye başladı. Savaşın ilk şoku atlatıldıktan sonra küresel petrol piyasası temkinli bekleyiş tutumuna başladı ve varil başına 75-80 dolar fiyat aralığı korunmaya devam etti. Ama ABD'nin İran'ın nükleer tesislerine doğrudan saldırması petrol ve doğal gaz fiyatlarında kritik artış beklentilerini yükseltti.

⁴ Which Iranian oil and gas facilities has Israel hit? Why do they matter? Al Jazeera Media Network. 2025. <https://www.aljazeera.com/news/2025/6/15/which-iranian-oil-and-gas-fields-has-israel-hit-and-why-do-they-matter>

⁵ Stuart Elliott. Israel starts export of 'surplus' gas to both Egypt, Jordan. S&P Global Commodity Insights. June 20, 2025. <https://www.spglobal.com/commodity-insights/en/news-research/latest-news/lng/062025-israel-starts-export-of-surplus-gas-to-both-egypt-jordan-ministry>

⁶ İran-İsrail Çatışması. Bölgesel ve Küresel Boyutlar. İRAM Raporu. Haziran 2025. <https://www.iramcenter.org/iran-israil-catismasi-bolgesel-ve-kuresel-boyutlar-2645>

5. Gelecek Senaryoları

Hürmüz Boğazı'nın mayınlarla istikrarsızlaştırılması ve ya kapatılması senaryosunda küresel piyasalarda ham petrol fiyatları varil başına 100 dolar kritik eşliğini aşabilir. Hürmüz Boğazı'nın kapatılması Suudi Arabistan, BAE, Irak ve Kuveyt gibi enerji zengini ülkelerin petrol ihracatı için de engel yaratarak derin ekonomik ve enerji krizine neden olabilir. Bu olağanüstü hal senaryosunun gerçekleşme ihtimali İran ile ABD ve İsrail arasındaki siyasi-askeri gerilimin 40 yıllık tarihinde en yüksek noktasına ulaşmıştır. İran kendi ham petrolünü Çin'e ve diğer ülkelere ihraç etmek için de Hürmüz Boğazı'na ihtiyaç duyuyor. Yani bu “dar geçid”in (*chokepoint*) uzun süre kapalı kalması zaten zor durumda olan İran ekonomisine de ciddi zarar verecektir. Bir diğer tehlikeli senaryo ise İranın doğrudan Körfez bölgeindeki Amerikan askeri varlığını hedef alması senaryosudur. Bu senaryoda savaşın kapsamı daha da genişletiliyor ve Kharg Terminali dahil bölgedeki tüm kritik enerji altyapısının tamamı potansiyel hedef haline geliyor. Sonuç olarak yaşanabilecek arz kesintisi küresel petrol piyasalarında krizi daha da derinleştirebilir. Bir başka senaryo ise ABD'nin baskıları, diğer bölge ülkeleri ve küresel aktörlerin arabuluculuğu ile İsrail ve İran'ın ateşkes ilan etmesi ve savaşın "sıcak fazı"nın sonlanmasıdır. Bu senaryoda çatışan tarafların arasındaki husumet ve yeni karşılıklı saldırı ihtimali tamamen ortadan kalkmaz. Ama küresel petrol fiyatlarında rahatlama ve yeniden varil başına 60-80 dolar bandında dengelenme çabaları devam edebilir.